

*Спеціалізованій вченій раді Д 79.051.04
Національного університету
«Чернігівська політехніка»
Міністерства освіти і науки України*

В І Д Г У К

ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

доктора економічних наук, професора

ВАСИЛЬЄВОЇ ТЕТЯНИ АНАТОЛІЇВНИ,

на дисертаційну роботу Шишкіної Олени Вікторівни

на тему: **«Методологія управління фінансовими ризиками промислових підприємств»**,

представленої на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

На підставі вивчення докторської дисертації та опублікованих за дослідженою темою наукових праць здобувачки, а також матеріалів щодо апробації та практичного впровадження результатів виконаного Шишкіною Оленою Вікторівною наукового дослідження, можна констатувати наступне щодо актуальності, ступеня обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, достовірності та наукової новизни одержаних результатів, повноти їх викладу в опублікованих працях та надати загальну оцінку проведеному дисертаційному дослідженню.

Актуальність теми дослідження

Зниження фінансово-економічної стабільності функціонування вітчизняних підприємств в умовах глобалізації та інтеграції національної економіки у світовий економічний простір є результатом посилення впливу ризикоформуючих факторів на функціонування розвитку суб'єктів підприємництва. Сьогодні все більше число власників і керівників вітчизняних промислових підприємств відчують зростаючу необхідність запровадження ефективних методів, при-

йомів, засобів і механізмів управління ризиками, здатними спричинити значні фінансові втрати прибутку (доходу, капіталу).

Численні проблеми пов'язані із створенням і запровадженням в практику вітчизняних промислових підприємств систем і механізмів управління фінансовими ризиками серед іншого спричинені відсутністю стандартизованих методик і серйозними недоліками існуючих нині науково-прикладних положень спрямованих на мінімізацію негативних наслідків прояву фінансових та інших видів ризиків; недосконалістю бази економічних показників за різними сферами і напрямками діяльності промислового підприємства та його контрагентів, необхідної для більш ефективного управління ризиками; нестачею кваліфікованих фахівців і структур з управління ризиками, з огляду на те, що ця сфера управління є досить новим напрямком для українського бізнес-середовища.

Вивчення теоретико-прикладних аспектів управління ризиками показали, що з кінця 1990-х років ХХ ст. суттєво трансформується розуміння ризику суб'єктами підприємництва, зокрема майже всі види діяльності промислових підприємств, їх операції і бізнес-процеси почали розглядатися крізь призму ризику. Вивчення практики ризик-менеджменту дозволяє відмітити стрімке розширення діапазону фінансових ризиків, яким керівники і власники суб'єктів промислового бізнесу мають приділяти увагу з метою зниження їх негативного впливу на процеси функціонування і розвитку та забезпечення безпеки.

Вищевикладені обставини зумовлюють об'єктивну потребу в розробці методологічної бази управління фінансовими ризиками, її адаптації з урахуванням специфіки українського бізнесу і просуванні загальноприйнятих у фінансовому світі професійних стандартів у сфері управління фінансовими ризиками промислових підприємств, що передбачають їх ідентифікацію, аналіз, оцінку та мінімізацію / нейтралізацію.

У зв'язку з цим дисертаційна робота Шишкіної Олени Вікторівни, яка присвячена розробці теоретико-методологічних та науково-практичних положень управління фінансовими ризиками промислових підприємств є актуальною і своєчасною.

Ступінь обґрунтованості та достовірності положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи, опублікованими її авторкою науковими працями і авторефератом дає можливість відзначити, що наукові результати, висновки і рекомендації є обґрунтованими та достовірними.

Дисертаційна робота Шишкіної О.В. складається з вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Роботу позитивно характеризує системність підходу до вирішення поставлених завдань, логічна побудова й аналіз причинно-наслідкових зв'язків. Обґрунтованість та достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації, підтверджується публікацією основних результатів дослідження у наукових фахових виданнях України та інших держав, оприлюдненням їх на вітчизняних і міжнародних науково-практичних конференціях.

Авторка у процесі дослідження орієнтувалась на сучасну методологію наукового пізнання і технологію наукових досліджень. Так, для вирішення поставлених наукових завдань дисертанткою використовувались такі загальні та спеціальні методи дослідження, як *діалектичний метод пізнання та системний аналіз* (при систематизації наукового доробку зарубіжних і вітчизняних вчених щодо обґрунтування сутності понятійного апарату управління фінансовими ризиками, розкриття теоретичних основ, ролі та місця об'єкта дослідження в системі протидії фінансовим ризикам, формування фінансової безпеки та забезпечення сталого розвитку промислових підприємств); *історико-логічний метод* (при дослідженні еволюції розробки методів та засобів протидії фінансовим ризикам); *аналіз, синтез, індукція, дедукція* (для вивчення соціально-економічних явищ і процесів, пов'язаних із функціонуванням і розвитком промислових підприємств, узагальненням існуючих та розробкою нових теоретичних і методологічних положень щодо обґрунтування необхідності і врахування специфіки управління фінансовими ризиками промислових підприємств); *економіко-статистичні методи* (для визначення схильності до ризику (ризик-апетиту) промислового підприємства, оцінювання рівня фінансових ризиків); *методи економіко-математичного моделювання, експертних оцінок, порівняння, ана-*

логій, факторний і коефіцієнтний аналіз (при розробці та удосконаленні методичних підходів щодо ідентифікації і оцінки фінансових ризиків промислових підприємств, оцінювання впливу фінансових ризиків на рівень фінансової безпеки промислового підприємства); *логічне узагальнення* (при формулюванні висновків та пропозицій); *графічної візуалізації* (для наочного подання інформації тощо).

Аргументованість наукових положень дисертаційної роботи базується на використанні у процесі дослідження статистичної та фактологічної інформації, що ґрунтується на даних української і міжнародної статистики, нормативно-правових актах України.

Виконання дослідження здійснювалось в рамках науково-дослідних робіт Чернігівського національного технологічного університету МОН України за темами: «Теоретико-прикладні аспекти фінансових стимулів розвитку суб'єктів господарювання в умовах нестаціонарної економіки» (№ державної реєстрації 0118U004408), у якій дисертанткою досліджено фінансово-інвестиційні ризики і загрози, що негативно впливають на рівень фінансової та інвестиційної безпеки суб'єктів економіки на макро-, мезо і мікроекономічному рівні; «Стратегічні пріоритети та механізми фінансового забезпечення інноваційного розвитку базових галузей національного господарства» (№ державної реєстрації 0118U004407), у межах якої авторкою описані теоретико-методичні підходи до оцінки вартості промислового підприємства в умовах ризику і невизначеності навколишнього середовища; «Розробка фінансово-економічних засад інноваційного розвитку базових галузей економіки регіону» (№ державної реєстрації 0110U007062) у ході якої дисертанткою досліджені теоретичні аспекти управління фінансовими ризиками в системі економічної безпеки промислових підприємств, виокремлені ризики фінансового забезпечення інноваційно-інвестиційного розвитку промислових підприємств, проведена ідентифікація ризиків і загроз стійкого функціонування і розвитку промислових підприємств; «Інноваційно-інвестиційні засади стійкого розвитку базових галузей національного господарства» (№ державної реєстрації 0115U001150), де дисертанткою досліджені: теоретико-прикладні аспекти управління інноваційно-

інвестиційними ризиками суб'єктів підприємництва; «Фінансова стійкість економічних систем у кризових умовах господарювання» (№ державної реєстрації № 0115U001149), у межах якої авторкою визначені сутнісні ознаки та складові реального сектору економіки й уточнено його функціональне призначення; «Науково-практичні засади формування фінансово-економічної безпеки різних економічних систем» (№ державної реєстрації 0115U0011451), де дисертанткою систематизовані методи управління фінансово-інвестиційними ризиками суб'єктів підприємництва у контексті мінімізації ризиків і загроз погіршення рівня фінансово-економічної безпеки, досліджені особливості використання факторингу як методу забезпечення фінансової безпеки економічних суб'єктів різних типів.

Наукова новизна результатів дисертаційного дослідження

Підсумовуючи основні висновки і результати дисертаційної роботи, а також особистий внесок здобувача у дослідження обраної ним проблеми, слід зазначити, що до наукової новизни дисертації необхідно віднести такі положення, отримані авторкою особисто.

1. Обґрунтовано методологічний базис дослідження управління фінансовими ризиками промислових підприємств, який спирається на систематизацію основних законів, закономірностей та взаємопов'язаних із ними принципів управління фінансовими ризиками (с.162-190), що дало змогу дисертантці виявити та описати найбільш суттєві, постійні, змінні та тимчасові зв'язки між основними компонентами системи управління фінансовими ризиками, прослідкувати особливості їх формування та розвитку, аргументувати роль окресленої системи в загальній моделі управління такими суб'єктами господарювання, що загалом сприяє своєчасній ідентифікації, аналізу, оцінці ризиків та розробці й запровадженню комплексу відповідних антиризикових заходів.

2. Сформульовано концептуальні положення системи управління фінансовими ризиками промислових підприємств, у тому числі встановлена мета такої системи, визначені її складові підсистеми, описані властивості, сформульовані основоположні принципи (с. 326-334), а також узагальнені специфічні характеристики і підходи управління, які запропоновано розрізняти за побудовою

управлінської діяльності, за особливостями формування системи управління фінансовими ризиками та за своєчасністю прийняття рішень щодо попередження та мінімізації витрат (с.75 – 81), що дозволило авторці поглибити теоретико-методологічні засади управління фінансовими та іншими видами ризиків та розробити прикладні заходи щодо підвищення результативності такого управління.

3. Запропоновано теоретичну концептуалізацію фінансових ризиків промислових підприємств, в основу якої покладено ключові положення хвильової теорії та теорії життєвого циклу виду економічної діяльності / підприємства / технологічного процесу / засобів виробництва / продукції, яка виготовляється, за якої фактори впливу зовнішнього і внутрішнього середовища, що на етапах своїх життєвих циклів генерують імпульси ризикових подій, сумарна дія яких призводить до періодичних суттєвих фінансових втрат у процесі функціонування підприємства (с. 297 - 315).

4. Визначено методологічну основу та запропоновано алгоритм оцінювання витрат на антикризові заходи, що забезпечують прийнятний рівень фінансової безпеки, який ґрунтується на розрахунку сумарних фінансових потреб на реалізацію заходів протидії фінансовим ризикам (с. 347 - 382), що дозволить диверсифікувати антиризикові заходи, спрямовані на мінімізацію фінансових втрат, та оцінити вплив системи управління фінансовими ризиками промислових підприємств на рівень їхньої фінансової безпеки.

5. Здійснено методологічне обґрунтування теоретичного базису управління фінансовими ризиками промислових підприємств через узагальнення наявних класифікацій таких ризиків та доповнення їх ознаками, які ґрунтуються на врахуванні основних видів економічної діяльності промислових підприємств, етапів життєвого циклу промислового підприємства та функцій фінансового управління, що розширює можливості наукового обґрунтування вибору інструментарію протидії фінансовим ризикам та нейтралізації їхніх негативних наслідків (с. 114 – 126).

6. Систематизовано та розширено методичні підходи до визначення схильності промислових підприємств до фінансового ризику (фінансового ризик-апетиту), що, на противагу усталеній практиці, передбачають встановлення необ-

хідного «буферу капіталу» між його сукупним фінансовим ризиком і здатністю приймати такі ризики та дозволяє обрахувати кількість фінансових ризиків, яку промислове підприємство у ході досягнення своїх стратегічних цілей може прийняти залежно від темпів його економічного розвитку, фінансових і операційних можливостей, очікувань дохідності зацікавлених сторін (наявних і потенційних власників, інвесторів, кредиторів тощо) (с. 150 - 154).

7. Обґрунтовано наукові підходи до встановлення джерел фінансових ризиків, які, на відміну від наявних підходів, базуються на послідовній ступеневій деталізації виявлення першопричин їх виникнення, що дозволяє своєчасно розробляти та реалізовувати цілісну систему антиризикових заходів, з метою мінімізації ймовірності виникнення фінансових ризиків або їхніх негативних наслідків у діяльності промислових підприємств (с. 374 - 377).

8. Запропоновано дескриптивну конструкцію комплексно-поетапного механізму управління фінансовими ризиками промислових підприємств, яка, на відміну від наявних, забезпечує врахування інтересів стейкхолдерів, дозволяє підібрати відповідні методи та засоби мінімізації ризиків, сформулювати стратегію протидії фінансовим ризикам з урахуванням планового рівня фінансової безпеки й реалізує поетапний комплексний підхід до цілеспрямованого впливу на всі фактори зовнішнього і внутрішнього середовища, що спричиняють фінансові ризики, з метою їх ліквідації або мінімізації негативного впливу на функціонування та розвиток промислових підприємств (с. 315 - 337).

9. Розширено понятійно-категоріальний апарат теорії управління фінансовими ризиками промислових підприємств шляхом уточнення сутності поняття *«фінансовий ризик промислового підприємства»* через розширення переліку відповідних йому функцій, до яких дисертанткою віднесено: інформаційно-аналітичну, регулятивну, інноваційну та захисну як реакцію на комплекс загроз його функціонуванню та розвитку (с. 62 - 70), а також через введення в науковий обіг поняття *«вартість (ціна) фінансової безпеки»*, яке авторкою запропоновано розглядати через витрати частини прибутку або інших коштів підприємства на нейтралізацію факторів, що їх спричиняють, за вибраним напрямом протидії фінансовим ризикам (с. 378-379). Впровадження означених понять дозво-

лило підвищити рівень наукової обґрунтованості управління фінансовим ризиками промислових підприємств.

10. Запропоновано методичні підходи до дослідження умов виникнення циклічності фінансових та інших видів ризиків у процесі функціонування промислових підприємств за рахунок узагальнення та систематизації ключових ризиків відповідно до етапів життєвого циклу економічної діяльності, промислового підприємства, технологічного процесу, засобів виробництва та товару (с. 295 – 315). Це дозволило дисертантці визначити результат сумарної дії фінансових ризиків, обґрунтувати створення типового профілю таких ризиків та стало підґрунтям для розробки науково-практичних рекомендацій щодо вдосконалення управління фінансовими ризиками промислових підприємств.

11. Розширено методичні положення з оцінювання ефективності управління фінансовими ризиками промислових підприємств за рахунок обґрунтування сукупності фінансових показників, обчислення яких дає змогу ідентифікувати варіативність фінансових ризиків та їх співвідношень, дозволяє виявити фактори, що призвели до критичних значень таких показників, визначити ступінь залежності негативних фінансових наслідків від впливу виявлених факторів, розробити й реалізувати систему заходів протидії ризикам, що призвели до критичних значень вказаних показників (с. 340 - 356).

12. Розроблено науково-методичний інструментарій діагностики рівня фінансової безпеки промислових підприємств в умовах ризику та невизначеності зовнішнього середовища, котрий, на відміну від існуючих, передбачає розрахунок диференціального індексу фінансової безпеки DFSI (Differential Financial Security Index), який дозволяє передбачити зміни параметрів фінансової безпеки промислового підприємства в середньо- і довгостроковій перспективі (с. 383 – 388). У подальшому дисертантка, базуючись на отриманих результатах проводить більш детальний аналіз рівня фінансової безпеки промислових підприємств (додаток Ж).

Теоретичне та практичне значення дисертаційної роботи

Практичне значення сформульованих авторкою в дисертації наукових положень, висновків і рекомендацій полягає в тому, що розроблені й обґрунтовані

наукові напрацювання, представлені в дисертаційній роботі, можуть стати методологічною базою управління фінансовими ризиками великих, середніх, малих і мікропромислових підприємств різних видів діяльності. Запропоновані методологічні підходи та розроблені рекомендації знайшли відображення в практичній діяльності органів державної влади, промислових підприємств різних видів діяльності, фінансових установ та використовуються в методичному забезпеченні навчального процесу закладами вищої освіти.

Основні положення, викладені в дисертації, доведено до рівня методичних розробок і практичних рекомендацій, які підлягають широкому застосуванню як у проведенні подальших досліджень, так і у практичній діяльності.

Достовірність отриманих результатів засвідчують відповідні розробки Шишкіної Олени Вікторівни, які мають практичне значення і знайшли своє застосування в діяльності окремих установ, що підтверджується відповідними довідками про впровадження, зокрема: Департаменту розвитку економіки та сільського господарства Чернігівської обласної державної адміністрації (довідка від 09.01.2020 р., № 03.02-10/126); Фінансового управління Чернігівської міської ради (довідка від 27.02.2020 р., № 01/07); Поліського фонду Міжнародних та регіональних досліджень (довідка від 10.09.2019 р., № 23-11/19); Управління транспорту та зв'язку Чернігівської міської ради (довідка від 03.10.2014 р., № 1-05/ 441); Інституту агроєкології і природокористування Національної академії аграрних наук України (довідка від 02.03.2020 р., № 104); Управління з економіки і фінансів ПрАТ «ЧЕЗАРА» (довідка від 02.03.2020 р., № 417/67); ТОВ «Чернігівський автозавод» (довідка від 04.03.2020 р., № 014Л/20); ПП «Мануфактура декора Сіверська» (довідка від 14.02.2020 р., № 14/2); Філії АТ «Укресімбанк» у м. Чернігові (довідка від 05.03.2020 р., № 076-004/270); Приватного багатопрофільного підприємства «ВИМАЛ» (довідка від 12.11.2019 р., № 237); ТОВ «Сармак» (довідка від 12.02.2020 р., № 1202, ПП «ГумаТрест» (довідка від 05.02.2020 р., № 3); ТОВ «Бімекс-Агро» (довідка від 21.01.2020 р., № 5); АТ «Райффайзен Банк Аваль» (довідка від 10.02.2020 р., № 28); ПрАТ Чернігівська взуттєва фабрика «Берегиня» (довідка від 12.05.2020 р., № 156); Чернівецьким

міським комунальним Шляхо-експлуатаційним підприємством (довідка від 07.05.2020 р., № 100).

Одержані дисертанткою наукові результати використовуються в навчальному процесі Національного університету «Чернігівська політехніка» при викладанні курсів: «Аналіз і оцінка фінансових ризиків», «Управління фінансовими ризиками підприємств», «Страхування фінансових ризиків», «Інноваційний розвиток підприємства» (довідка 202/08-386 від 02.03.2020 р.).

Повнота викладення основних результатів дисертації в опублікованих автором дисертації працях:

Основні результати дисертаційної роботи опубліковано у 63 працях, у тому числі: 1 одноосібна монографія, 11 підрозділів у колективних монографіях; 32 статті у наукових фахових виданнях та виданнях, внесених до наукометричних баз даних, з них 15 одноосібних статей; 2 статті в зарубіжних виданнях; 19 робіт апробаційного характеру. Загальний обсяг наукових робіт становить 90,45 ум. друк. арк., з яких 64,82 ум. друк. арк. належить особисто авторці.

Автореферат за змістом відповідає дисертаційній роботі та повною мірою розкриває її положення, ступінь новизни розробок, теоретичне та практичне значення отриманих результатів. Матеріали автореферату та дисертації викладено чітко, послідовно, літературною мовою. Ілюстративний матеріал допомагає зрозуміти й оцінити основні ідеї роботи.

Зазначене дозволяє зробити висновок, що якість, кількість і обсяг наукових праць, опублікованих О.В. Шишкіною, відповідає рівню докторської дисертації, їх зміст та тематична спрямованість відповідають спеціальності 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

Зауваження та дискусійні положення

Поряд з позитивною оцінкою дослідження, за окремими положеннями, висновками та рекомендаціями, наведеними у дисертаційній роботі, слід зробити окремі зауваження, які в окремих випадках мають рекомендаційний характер та слугують підставою для їх обговорення в дискусійному порядку:

1. У підрозділі 1.1 дисертації та у додатку А (табл. А1) ґрунтовно досліджується еволюція наукових здобутків в сфері управління загалом і управління фінансовими ризиками зокрема. Хоча проведені дослідження дозволяють зрозуміти яким чином трансформувалось сприйняття ризику загалом і різних видів ризиків зокрема, як змінювались погляди науковців на проблему ризику і які процеси зовнішнього і внутрішнього середовища супроводжували виникнення нових теорій управління, окресленим питанням варто було б приділити меншу увагу, а їх ключові надбання узагальнити і подати фрагментарно.

2. У п. 1.1 дисертації необхідно було б розглянути не лише сутність фінансового ризику, виокремити основні характеристики, властивості і функції окресленої економічної категорії, але й показати місце фінансових ризиків у загальній системі економічних ризиків промислових підприємств, що дозволило би конкретизувати їх роль у забезпеченні ефективного функціонування і розвитку означених суб'єктів господарювання.

3. У підрозділі 2.1 дисертаційної роботи доцільно було б сформулювати принципи пізнання методів управління фінансовими ризиками в контексті їх ідентифікації, аналізу, оцінки, визначення ризик-апетиту та мінімізації / нейтралізації, а також виділити спільні методи які можливо використати для всіх означених даних складових процесу управління та інших видів ризиків.

4. У розділі 3.1 дисертаційної роботи слід було б поглибити аналіз сучасних трендів розвитку промислових підприємств різних видів економічної діяльності та провести дослідження особливостей виникнення фінансових ризиків у окремих груп промислових підприємств за галузевими ознаками, конкретизувати вплив фінансово-економічних криз на вимоги до управління фінансовими ризиками означених груп підприємств. Крім того, наведена аналітична інформація є певною мірою застарілою.

5. При дослідженні проблем управління фінансовими ризиками промислових підприємства (підрозділі 3.3. дисертаційної роботи) варто було б зробити їх систематизацію за окремими галузями (видами економічної діяльності), що дозволить виявити найбільш ключові загрози і виокремити найбільш типові фі-

нансові ризики, котрі потребують особливої уваги в контексті їх мінімізації / нейтралізації.

6. У підрозділі 4.2. дисертації дисертанткою зазначено, що зони підвищеного ризику знаходяться на тих етапах життєвого циклу, де вибір альтернатив пов'язаний з найбільшими негативними наслідками в разі прийняття помилкових рішень, але не акцентується увага на яких саме етапах. Робота значно виграла, якщо б дисертантка більш конкретно визначила ці етапи, а також описала їх ключові характеристики.

7. В таблиці 4.7 дисертації наведена характеристика потенціалу протидії фінансовим ризикам промислового підприємства. Наведена характеристика потребує розширення з огляду на основні складові потенціалу, особливості його оцінювання та впливу на можливості реалізації стратегії і тактики протидії фінансовим ризикам.

8. У підрозділі 4.3 дисертаційної роботи бажано було б поглибити вивчення трансформації підходів до побудови системи управління фінансовими ризиками на промислових підприємствах в різні періоди економічних циклів розвитку країни. Крім того, варто було б більше уваги приділити порівнянню особливостей побудови вітчизняних та зарубіжних систем управління фінансовими ризиками з метою обґрунтування можливостей використання іноземного досвіду для підвищення ефективності означеної системи.

9. В підрозділі 5.3 дисертації мова йде про вартість фінансової безпеки за вибраним напрямом протидії фінансовим ризиком. Проте незрозуміло, які напрями запропоновано використовувати і яким чином вони узгоджені із запропонованими методами мінімізації / нейтралізації фінансових ризиків.

Проте, висловлені зауваження та зазначені недоліки не мають принципового характеру і не впливають на загальну позитивну оцінку представленої роботи.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Шишкіної Олени Вікторівни на тему: «Методологія управління фінансовими ризиками промислових підприємств» є самостійно виконаним завершеним науковим дослідженням, у якому вирішено актуальну наукову проблему, яка полягає в поглибленні теоретичних, методологічних основ та обґрунтуванні практичних положень управління фінансовими ризиками промислових підприємств для забезпечення стабільності їх функціонування і активізації розвитку.

Зміст дисертації повністю відповідає темі дослідження та паспорту спеціальності 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. Основні положення дисертації, що є складовими наукової новизни, відзначаються авторським підходом до постановки і вирішення проблем. Автореферат повною мірою відображує структуру, основні положення і висновки дисертації та не містить інформації, яка відсутня в дисертаційній роботі.

Викладення наукових результатів, зміст, структура, обсяг і оформлення дисертації відповідають вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук (п.п. 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 (зі змінами та доповненнями 19 серпня 2015 року № 656), а її авторка – Шишкіна Олена Вікторівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
директор Навчально-наукового інституту
фінансів, економіки та менеджменту
імені Олега Балацького
Сумського державного університету

Тетяна ВАСИЛЬЄВА

Підпис Т.А.Васильєвої засвідчує:
Вчений секретар

Анатолій РУБАН